
Obsah

Předmluva	11
1 Úvod	13
1.1 Je to náročné, ale jde to aneb Ukázka opatření k nápravě nekázně	14
2 Společnost – škola – kázeň	18
2.1 Zemědělské, sběračské a lovecké společnosti	19
2.2 Transkulturní (interkulturní) rozdíly v chování a oceňování osobnostních vlastností a v rodinné výchově	20
3 Funkce kázně ve škole a ve společnosti	25
3.1 Funkce kázně ve společnosti	25
3.2 Funkce kázně ve škole	26
3.2.1 Kázeň jako ochrana dítěte ve škole	26
4 Vymezení kázně	33
4.1 Školní kázeň	33
4.1.1 Soudobá interpretace kázně	34
5 Projevy nekázně	36
5.1 Činy sporné z hlediska kázně ve škole	39
5.2 Legendarizace minulosti	40
5.3 Nekázeň jako pozitivní jev	42
6 Diagnostika (ne)kázně	44
6.1 Pozorování	45
6.2 Škálování	46
6.3 Dotazník	48
6.4 Analýza školní dokumentace	52

6.5 Projektivní techniky	53
6.6 Rozhovor (interview)	57
6.7 Akční výzkum	61
7 Příčiny nekázně	69
7.1 Příčiny, nebo faktory?	71
7.2 Není žák jako žák aneb Princip svobodné vůle	73
7.3 Kombinované faktory	73
7.4 Metoda pokusu a omylu	74
7.5 Přehled faktorů, které se mohou podílet na nekázni žáků	75
7.5.1 Schéma „kážeňských“ faktorů	77
7.6 Teorie „příčin“ neukázněného chování	78
7.6.1 Dreikurova teorie příčin rušivého chování	79
7.7 Které faktory má učitel ve své moci?	82
8 Kázeň prizmatem psychologie	85
8.1 Biologický přístup	86
8.2 Kognitivní přístup	90
8.2.1 Kellyho teorie konstruktů	92
8.2.2 Stadia morálního usuzování	95
8.2.2.1 Piagetův model chápání morálních pravidel dítětem	96
8.2.2.2 Kohlbergův model vývoje morálního usuzování	99
8.2.3 Teorie kognitivní disonance	101
8.3 Psychoanalytický přístup	102
8.3.1 Konfliktový přístup	105
8.3.2 Hypotéza frustrace – agrese	109
8.4 Fenomenologický přístup	112
8.4.1 Humanistická psychologie	113
8.4.1.1 Rogersova teorie osobnosti	114
8.4.1.1.1 Utváření sebevědomí dítěte	119
8.4.1.1.1.1 Coopersmithův výzkum utváření sebevědomí	119
8.4.1.1.1.2 Význam poznatků o utváření sebevědomí dítěte pro učitele	121
8.4.1.1.1.3 Podporování sebevědomí	122
8.4.1.1.1.4 Zjišťování sebevědomí	123

8.5 Behaviorální přístup	127
8.5.1 Klasické podmiňování	129
8.5.1.1 Role kognitivních faktorů v klasickém podmiňování	132
8.5.1.2 Příklady a důsledky klasického podmiňování ze školního prostředí	133
8.5.2 Operantní podmiňování	134
8.5.2.1 Thorndikův zákon účinku	135
8.5.2.1.1 Čtyři podmínky navození sociálního učení u člověka	136
8.5.2.2 Skinnerovy experimenty	137
8.5.2.3 Averzivní podmiňování	139
8.5.2.3.1 Potrestání	140
8.5.2.3.2 Útěk a vyhýbání se	141
8.5.2.4 Operantní podmiňování a kognitivní faktory	143
8.5.2.4.1 Fenomén naučené bezmocnosti	143
8.5.2.5 Příklady a důsledky operantního podmiňování ze školního a rodinného prostředí	147
8.5.2.6 Principy operantního učení (behaviorální techniky) pro výchovu ve škole	152
8.5.2.7 Modifikace chování (techniky založené na operantním podmiňování)	153
8.5.2.7.1 Techniky modifikace chování ve škole	154
8.5.2.7.1.1 Pravidlo vyhasínání a jeho aplikace	157
8.5.2.7.1.2 Pravidlo tvarování (formování) a jeho aplikace	160
8.5.2.7.1.3 Programy zpevňování (posilování) a jejich aplikace	165
8.5.2.7.1.4 Pravidlo generalizace a jeho aplikace	169
8.5.2.7.1.5 Pravidlo rozlišení (diskriminace) a jeho aplikace	170
8.5.2.7.1.6 Pravidlo modelování (napodobování) a jeho aplikace	171
8.5.2.7.1.7 Pravidlo přesycení (nasycení) a jeho aplikace	173
8.5.2.7.1.8 Systematické posilování a jeho aplikace	175
8.5.2.7.2 Počáteční obecný postup v oblasti modifikace chování ve škole	178
8.5.2.7.3 Shrnutí k technikám modifikace chování	184
8.5.3 Sociální učení	185
8.6 Vztahy mezi jednotlivými psychologickými přístupy	187

8.6.1 Eklektický přístup	188
8.7 Interiorizace a exteriorizace aneb Cesta k ideální kázní	189
9 Východiska školní kázně	191
9.1 Portrét ukázněného žáka	191
9.2 Respektování potřeb dítěte a jejich harmonizace s potřebami spolužáků, požadavky školy a společnosti	192
9.3 Prospěšnost kázně	192
9.4 Naplňování práv dítěte	193
9.5 Dosažitelnost kázně	193
9.6 Přirozenost nekázně	194
10 Podmínky nutné a postačující aneb Úskalí technologie výchovy	195
11 „Vědecká“ doporučení jdoucí proti sobě	199
11.1 Akční zóny prostoru školní učebny	199
12 Opatření na podporu kázně ve škole	204
12.1 Kázeňské (výchovné) zásady	204
12.1.1 Zásada jednotného postihu aneb Chybný výklad spravedlivosti	206
12.1.2 Nárys kázeňských zásad	208
12.2 Návrhy na podporu kázně ve škole	223
12.2.1 „Americký“ návrh aneb Mezinárodní kompilace	224
12.2.2 Vlastní návrh řešení kázně ve škole	228
12.2.2.1 Výchova ke kázní aneb Prevence a náprava nekázně	230
13 Závěr	248
Literatura	250
Summary	256
Rejstřík	258